

รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๒๓๑๐๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

ครูผู้สอน ครูวิชิต ล้อยศ

ครูศิริพร สีนสมุทรไทย

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของ
พระพุทธศาสนา

จุดประสงค์การเรียนรู้

(ด้านความรู้)

- อธิบายความหมายและความสำคัญของอริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนาได้

(ด้านทักษะ กระบวนการ)

- ประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ ๔ กับการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

(ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์)

- รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- รักความเป็นไทย
- ใฝ่เรียนรู้

(คุณลักษณะเฉพาะ)

- เห็นความสำคัญของอริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนาโดยสังเกตจากการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำใบงาน

กิจกรรมก่อนนบทเรียน

คำชี้แจง : ให้นักเรียนจัดกลุ่มจำนวนเท่า ๆ กัน หรือ ตามความเหมาะสมของจำนวนสมาชิกภายในห้อง (ครู/นักเรียนปลายทาง) จากนั้น ตอบคำถามต่อไปนี้ให้ครบถ้วน ถูกต้อง และว่องไว

กิจกรรมก่อนบทเรียน

คำชี้แจง (ต่อ) : โดยเขียนคำตอบลงในกระดาษสมุด หรือกระดาษ A๔ หากกลุ่มใดเขียนคำตอบได้ครบถ้วนก่อนให้ทั้งกลุ่มยกมือขึ้น พร้อมเปล่งเสียง “เฮ” พร้อมกัน หลังจากนั้นครูจะเดินไปตรวจคำตอบ

กิจกรรมก่อนนบตเรียนน

คำชี้แจง (ต่อ) : กลุ่มที่ตอบถูกต้องเป็นกลุ่มแรกจะได้รับ ๒ ดาว หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ ตามความเหมาะสม (ครูปลายทาง) ส่วนกลุ่มถัด ๆ ไปจะได้รับ ๑ ดาว

หมายเหตุ : หากสะสมได้ทั้งหมด ๒๐ ดาว สามารถนำมาแลกเป็น ๑ คะแนนประจำหน่วยได้ทันที

กิจกรรมก่อนบทเรียน

คำถาม : จากที่นักเรียนได้เรียนผ่านมาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอริยสัจ ๔ หลักธรรมที่มีชื่อว่า อริยสัจ ๔ เกี่ยวข้องกับวันใด และอริยสัจ ๔ เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ในเรื่องใดของพระพุทธศาสนา

หมายเหตุ : ให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่มร่วมกันตอบคำถาม โดยสามารถแสดงความคิดเห็นในประเด็นหรือคำถามดังกล่าวได้ตามความเข้าใจ และทัศนคติของนักเรียน

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

อริยสัจ ๔ คือความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ว่าด้วยหลักความจริงที่เกิดจากพระปัญญา
การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อันเป็น**หลักสัมพันธแห่งเหตุผลที่ไม่แปรผัน**
ทำให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตามหลัก สามารถก้าวพ้นจากความเป็นปุถุชนที่หนา
ด้วยกิเลสสู่ภาวะแห่งอริยบุคคล ที่ประเสริฐสุดด้วยคุณธรรม

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

๑) ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้)

ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็ก หรือผู้ใหญ่ ต่างก็มีความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ความทุกข์จึงเกิดขึ้นกับใครก็ได้ทุกขณะ เราจึงไม่ควรประมาทและพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความจริงของทุกข์นั้นๆ **ทุกข์คือความจริงข้อแรกในอริยสัจ ๔**

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

๒) สมุทัย (หลักธรรมที่ควรละ)

สมุทัย คือ ความจริงที่ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งความทุกข์ เพราะความทุกข์ หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น มีสาเหตุเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ได้เกิดขึ้นลอยๆ โดยไม่มีเหตุ **สมุทัยคือความจริงข้อที่สองในอริยสัจ ๔**

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

๓) นิโรธ (หลักธรรมที่ทำให้บรรลุ)

นิโรธ คือ ความดับทุกข์หรือดับปัญหาต่าง ๆ

พุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับเรื่องความสุข
มากมาย จุดหมายสูงสุด คือ นิพพาน เป็นบรมสุขที่

สูงสุด นิโรธคือความจริงข้อที่สามในอริยสัจ ๔

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

๔) มรรค (หลักธรรมที่ควรเจริญ หรือทำให้เกิดขึ้น)

มรรค คือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้พ้นจากความทุกข์ โดยมีองค์ประกอบ ๘ ประการ อันเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างหรือทางดำเนินชีวิตที่ดีเลิศ จัดเป็นเหตุที่ควรเจริญ คือ ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงนิโรธ โดยสรุปเป็น หลักแห่งการศึกษาปฏิบัติสำคัญได้ ๓ ประการ คือ ศีล สมာธิ ปัญญา มรรคคือความจริงข้อสุดท้ายในอริยสัจ ๔ ประการ

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

กิจในอริยสัจ ๔

กิจในอริยสัจ คือสิ่งที่ต้องทำต่ออริยสัจ ๔ แต่ละข้อ ได้แก่

- ๑) **ปริยญา : ทุกข์ ควรรู้** คือการทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานะที่เป็นทุกข์อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เป็นการเผชิญหน้ากับปัญหา
- ๒) **ปหานะ : สมุทัย ควรละ** คือการกำจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ เป็นการแก้ปัญหาที่เหตุต้นตอ

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

๓) **สังขิกิริยา** : **นิโรธ ควรทำให้แจ้ง** คือการเข้าถึงภาวะดับทุกข์ หมายถึงภาวะที่ไร้ปัญหาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย

๔) **ภาวนา** : **มรรค ควรเจริญ** คือการฝึกอบรมปฏิบัติตามทางเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์ หมายถึงทางที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ไร้ปัญหา

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

กิจทั้ง ๔ นี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงกับมรรคแต่ละข้อให้ถูกต้อง การรู้จักกิจในอริยสัจนี้เรียกว่า **กิจญาณ** ซึ่งกิจญาณเป็นส่วนหนึ่งของ **ญาณ ๓** หรือญาณทัสสนะ (สัจญาณ, กิจญาณ, กตญาณ) ซึ่งหมายถึงการหยั่งรู้ครบสามรอบ ญาณทั้งสามเมื่อเข้าคู่กับกิจในอริยสัจทั้งสี่จึงได้เป็นญาณทัสสนะ มีอาการ ๑๒ ดังนี้

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

- ๑) **สัจญาณ** หยั่งรู้ความจริงสี่ประการว่า นี่คือทุกข์, นี่คือเหตุแห่งทุกข์, นี่คือความดับทุกข์ และนี่คือทางแห่งความดับทุกข์
- ๒) **กิจญาณ** หยั่งรู้หน้าที่ต่ออริยสัจว่า ทุกข์ควรรู้, เหตุแห่งทุกข์ควรละ, ความดับทุกข์ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง และทางแห่งความดับทุกข์ควรฝึกหัดให้เจริญขึ้น

เนื้อหาประจำบทเรียน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

๓) กตญาณ หยั่งรู้ว่าได้ทำกิจที่ควรทำได้เสร็จสิ้นแล้ว ทุกข์ได้กำหนดรู้แล้ว, เหตุแห่งทุกข์ได้ละแล้ว, ความดับทุกข์ได้ประจักษ์แจ้งแล้ว และทางแห่งความดับทุกข์ได้ปฏิบัติแล้ว

กิจกรรมประจำบทเรียน (๑)

กิจกรรมรายบุคคล **เรื่อง** อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเติมคำในช่องว่างให้ถูกต้อง

- ๑) .....**ทุกข์**..... เป็น ธรรมที่ควรรู้
- ๒) นิโรธ คือ **หลักธรรมที่ทำให้บรรลุ**.
- ๓) สมุทัย คือ **หลักธรรมที่ควรละ**.
- ๔) **มรรค** เป็น หลักธรรมที่ควรเจริญ
- ๕) .....**กิจญาณ**..... คือ การหยั่งรู้หน้าที่ต่ออริยสัจ

กิจกรรมประจำบทเรียน (๒)

กิจกรรมรายบุคคล **เรื่อง** อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่น
ของพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง : ให้นักเรียนวาดแผนผังความคิดโดยมี
องค์ประกอบของเนื้อหาในอริยสัจทั้ง ๔ ข้อ รวมถึง
ความสำคัญของแต่ละข้อในรูปแบบที่นักเรียน
ออกแบบตามอัธยาศัย

ตัวอย่างเอกสาร

ใบงานที่ ๒๑ เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของ
พระพุทธศาสนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ สืบสานหลักคำสอน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่น
ของพระพุทธศาสนา

ใบงานที่ ๒๑ เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ สืบสานหลักคำสอน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา
รายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รหัสวิชา ส ๒๓๑๐๑
ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดแผนผังความคิดโดยมีองค์ประกอบเนื้อหาอริยสัจทั้งสี่ข้อ รวมถึงความสำคัญของแต่ละข้อในรูปแบบที่นักเรียนออกแบบตามอัธยาศัย

ชื่อ - นามสกุล ..... ชั้น ..... เลขที่ .....

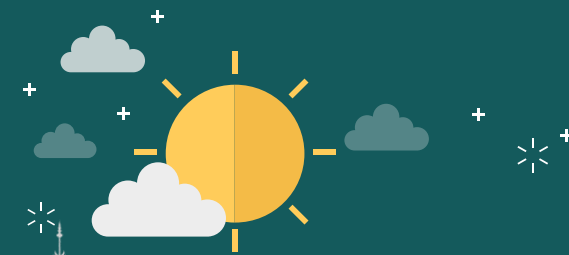
ประเด็นอภิปรายร่วมกัน

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

โดยสรุปแล้วนักเรียนคิดว่าสิ่งใดคือแก่นที่แท้จริงของ
หลักธรรมที่มีชื่อว่า อริยสัจ ๔ และในฐานะที่นักเรียน
เป็นพุทธศาสนิกชนจะนำหลักอริยสัจ ๔ ไปประยุกต์ใช้
ในชีวิตประจำวันอย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

หมายเหตุ : ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายโดยสามารถแสดงความคิดเห็นใน
ประเด็นดังกล่าวได้ตามความเข้าใจ และทัศนคติของนักเรียน

ฝากถึงครูและนักเรียนปลายทาง

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

เอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการเรียนการสอน รวมทั้งการรับชมเทป
บันทึกภาพการสอนย้อนหลัง คุณครูสามารถเข้าไปดาวน์โหลดและรับชมได้
ที่ www.dltv.ac.th และหากมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมสามารถส่งข้อความผ่าน
ทางอินบ็อกซ์ของ Page Facebook มุลินิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
ในพระบรมราชูปถัมภ์ DLTV

ฝากถึงครูและนักเรียนปลายทาง

เรื่อง อริยสัจ ๔ ในฐานะแก่นของพระพุทธศาสนา

บทเรียนครั้งต่อไป เรื่อง พุทธสาวกที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

สิ่งที่ต้องเตรียม : กระดาษ A๔ (ตามจำนวนกลุ่ม)

สำหรับนักเรียน : ให้นักเรียนไปทบทวนบทเรียนและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ
พุทธสาวกที่สำคัญในพระพุทธศาสนามาเบื้องต้นก่อนล่วงหน้า

